

تکلیف مقام قضایی در صورت عدم شناسایی سارق و گذشت شاکی

۱-۸۴۸۶

سؤال

سؤال

در صورت گذشت شاکی در جرم سرقت با ارزش ریالی کمتر از دویست میلیون ریال موضوع ماده ۶۵۶ ق.م.ا (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ و عدم امکان اخذ سوابق متهم به لحاظ کامل نبودن مشخصات وی، آیا می‌بایست قرار موقوفی تعقیب صادر شود یا تحقیقات و احضار متهم ادامه یابد؟^۱

پاسخ

مطابق تبصره ۱ ماده ۱۰۰ ق.م.ا: «جرائم قابل گذشت، جرایمی می‌باشند که شروع و ادامه تعقیب و رسیدگی و اجرای مجازات، منوط به شکایت شاکی و عدم گذشت وی است.» و حسب ماده ۱۰۳ این قانون: «چنانچه قابل گذشت بودن جرمی در قانون تصریح نشده باشد، غیرقابل گذشت محسوب می‌شود، مگر این‌که از حق الناس بوده و شرعاً قابل گذشت باشد.» همچنین مطابق ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹^۲ سرقت موضوع مواد (۶۵۶)، (۶۵۷)، (۶۶۱) و (۶۶۵) ق.م.ا (تعزیرات) به شرطی که ارزش مال مورد سرقت بیش از دویست میلیون ریال نباشد و سارق فاقد سابقه مؤثر کیفری باشد، قابل گذشت می‌باشد؛ بنابراین تا زمانی که شرط‌های مذکور در ماده اخیرالذکر محقق نشود، این سرقت‌ها کماکان غیرقابل گذشت می‌باشند.

در فرض سؤال که سرقت موضوع ماده ۶۵۶ ق.م.ا (تعزیرات) ۱۳۷۵ می‌باشد، با عنایت به این‌که ارزش مال مسروقه زیر دویست میلیون ریال است، در صورتی که سارق فاقد سابقه کیفری مؤثر باشد، جرم مورد نظر قابل گذشت است و در صورت گذشت شاکی، باید قرار موقوفی تعقیب صادر گردد. حال آن‌که در فرض سؤال، با توجه به عدم امکان اخذ سوابق متهم به لحاظ کامل نبودن مشخصات وی نمی‌توان تشخیص داد که وی دارای سابقه کیفری است یا خیر.

بنابراین با توجه به این‌که یکی از شرایط قابل احراز نیست (شرط فقدان سابقه کیفری)، با وجود شرط دیگر (کم‌تر بودن ارزش مال مسروق از دویست میلیون ریال)، جرم قابل گذشت محسوب نمی‌گردد. نظریه مشورتی شماره ۷/۹۹/۸۶۲ - ۱۳۹۹/۷/۲ اداره حقوقی قوه قضاییه در این خصوص اظهار می‌دارد: «با توجه به این‌که اصل بر غیر قابل گذشت بودن جرایم است، سرقت‌های موضوع ماده ۱۰۴ قانون مجازات اسلامی اصلاحی ۱۳۹۹ به شرط احراز شرایط مقرر در این ماده قابل گذشت است، لذا ضابط دادگستری در جرایم مشهود باید به وظایف قانونی خود مطابق ماده ۴۴ قانون آیین دادرسی

۱. ارسال کننده سؤال: آقای محمدباقر اسلامی، معاون قضایی رئیس کل و معاون منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری استان کرمان (شماره دبیرخانه مرکز تحقیقات فقهی حقوقی قوه قضاییه: ۹۰۰۰/۷۱۷/۴۸۰ - ۱۴۰۰/۶/۳).

۲. ماده ۱۱: «ماده (۱۰۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌شود: ماده ۱۰۴ - ... سرقت موضوع مواد (۶۵۶)، (۶۵۷)، (۶۶۱) و (۶۶۵) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ به شرطی که ارزش مال مورد سرقت بیش از دویست میلیون (۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نباشد و سارق فاقد سابقه مؤثر کیفری باشد... قابل گذشت است.

تبصره: حداقل و حداکثر مجازات‌های حبس تعزیری درجه چهار تا درجه هشت مقرر در قانون برای جرایم قابل گذشت به نصف تقلیل می‌یابد.»

کیفری مصوب ۱۳۹۲ عمل کند و چنانچه شاکی اعلام گذشت کرده و سوابق کیفری متهم نامشخص باشد، تعقیب کیفری متهم و تحقیقات مقدماتی و عندالاقضاء صدور قرار تأمین کیفری تا احراز شرایط قابل گذشت بودن جرم سرقت ادامه می‌یابد.»^۱

همچنین در خصوص وظیفه دادسرا در فرض سؤال باید بیان داشت، در جایی که احراز می‌شود جرم در خارج واقع شده اما هویت متهمی که چنین جرمی را انجام داده مشخص نیست، بازپرس نمی‌تواند پرونده را با صدور قرار نهایی مختومه سازد. پیش از تصویب قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، یکی از تخلفات انتظامی در دادسراها این بود که برخی از قضات دادسرا با وجود دلایل کافی بر اصل وقوع جرم، پس از مدتی تحقیق، به عذر معلوم و معین نبودن متهم یا فرار و عدم امکان دستگیری او، با صدور قرار نهایی (منع یا موقوفی تعقیب)، پرونده را مختومه می‌کردند. این امر به ویژه در پرونده‌های سرقت صورت می‌گرفت. البته قانون‌گذار در ماده ۴۵ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۷۸،^۲ به صراحت بیان کرده بود که عدم شناسایی مرتکب یا مشکل بودن دسترسی به او، مجوز ختم تحقیقات نیست. با تصویب قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، مقنن تکلیف را در این رابطه به روشنی مشخص کرده است، در این خصوص ماده ۱۰۴ ق.آ.د.ک مقرر می‌دارد: «بازپرس نمی‌تواند به عذر آن‌که متهم معین نیست، مخفی شده و یا دسترسی به او مشکل است، تحقیقات خود را متوقف کند. در جرایم تعزیری درجه چهار، پنج، شش، هفت و هشت، هرگاه با انجام تحقیقات لازم، مرتکب جرم معلوم نشود و دو سال تمام از وقوع جرم بگذرد، با موافقت دادستان، قرار توقف تحقیقات صادر و پرونده به طور موقت بایگانی و مراتب در مواردی که پرونده شاکی دارد، به شاکی ابلاغ می‌شود. شاکی می‌تواند ظرف مهلت اعتراض به قرارها، به این قرار اعتراض کند. هرگاه شاکی، هویت مرتکب را به دادستان اعلام کند یا مرتکب به نحو دیگری شناخته شود، به دستور دادستان موضوع مجدداً تعقیب می‌شود. در مواردی که پرونده مطابق قانون به طور مستقیم در دادگاه مطرح شود، دادگاه رأساً، مطابق مقررات این ماده اقدام می‌کند.» مستفاد از ماده مذکور، بازپرس در صورت عدم شناسایی متهم، در جایی که وقوع جرم محرز است، حق مختومه کردن پرونده را ندارد، بلکه حداکثر می‌تواند در صورت وجود شرایط مندرج در این ماده، قرار توقف تحقیقات صادر کند.

در نهایت باید گفت، اگر بازپرس مطابق ضوابط قانون آیین دادرسی کیفری، به وظیفه خود عمل کرد و تحقیقات ادامه یافت و نتیجه‌ای حاصل نشد و مرتکب جرم معلوم نگردید، در صورتی که جرم ارتكابی از جرایم تعزیری درجه ۴ تا ۸ باشد (مانند فرض سؤال) و از زمان وقوع جرم (نه از زمان شکایت شاکی و نه از زمان شروع تحقیقات) دو سال تمام بگذرد، با موافقت دادستان قرار توقف تحقیقات صادر و پرونده به طور موقت بایگانی و مراتب در مواردی که پرونده شاکی دارد به شاکی ابلاغ می‌شود و شاکی می‌تواند ظرف مهلت اعتراض به قرارها، به این قرار اعتراض کند (قرار توقف تحقیقات در

۱. پایگاه اطلاع رسانی اداره حقوقی به نشانی: <https://edarehoquqy.eadl.ir>

۲. ماده ۴۵: «دادستان، قضات تحقیق و ضابطین نمی‌توانند به عذر این که متهم مخفی شده یا معین نیست و یا دسترسی به او مشکل است

است تحقیقات خود را متوقف سازند.»

صورتی که پرونده دارای شاکی باشد با توجه به عبارت «ظرف مهلت اعتراض به قرارها» و تبصره ماده ۲۷۰ ق.آ.د.ک، ۱۰ روز در دادگاه صالح می‌باشد؛ با این حال قرار توقف تحقیقات و بایگانی شدن پرونده به صورت موقت می‌باشد و به محض این‌که به هر نحو اطلاعی از هویت متهم به دست آید، اعم از این‌که شاکی، هویت مرتکب جرم را به دادستان اعلام کند یا مرتکب خود اقرار کند یا به نحو دیگر شناخته شود، به دستور دادستان موضوع مجدداً مورد تعقیب قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری

در فرض سؤال با توجه به این‌که یکی از شرایط قابل احراز نیست (شرط فقدان سابقه کیفری)، با وجود شرط دیگر (کم‌تر بودن ارزش مال مسروقه از دویست میلیون ریال)، جرم قابل گذشت محسوب نمی‌گردد. در خصوص وظیفه دادرسی در فرض سؤال نیز باید بیان داشت اگر بازپرس مطابق ضوابط قانون آیین دادرسی کیفری، به وظیفه خود عمل کرد و تحقیقات ادامه یافت و نتیجه‌ای حاصل نشد و مرتکب جرم معلوم نشد، در صورتی‌که جرم ارتكابی از جرایم تعزیری درجه ۴ تا ۸ باشد و از زمان وقوع جرم (نه از زمان شکایت شاکی و نه از زمان شروع تحقیقات) دو سال تمام بگذرد، با موافقت دادستان قرار توقف تحقیقات صادر و پرونده به طور موقت بایگانی می‌شود.